

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Collegium Universi Juris Canonici

Engel, Ludwig
Salisburgi, 1693

5. De Conditionibus appositis in desponsatione vel aliis contractibus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-61596](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-61596)

Licet de jure civili uxoris dubitan-
 ribus de morte mariti concedatur licentia
 ad alias nuptias transeundi, si maritus ultra
 spatium 7. annorum abfuerit, ut aperte con-
 stat. *ex L. uxores. 9. ff. de Divort.* Aliud
 tamen de Jure Canon. constitutum est, ut
 licet post quanticumque temporis absentiam
 non aliter permittatur conjux præsens
 ad secundas nuptias transire, quam si certum
 nuntium de morte absentis acceperit, text.
in presentia. 19. de Sponsal. neque nomi-
 ne certi nuntii intelligendus est unus testis,
 aut fama de morte conjugis, ut quidam vo-
 lunt apud Barb. *in eod. cap. 19. n. 3.* sed il-
 lud verbum *nuntium* accipiendum est in
 neutro genere, ut significet certam proba-
 tionem & denuntiationem, cui in judicio
 testes adhiberi possit: cum enim per transi-
 tum ad secundas nuptias possit conjugi ab-
 sentis & forsitan adhuc viventi grave præju-
 dicium fieri, non est æquum, ut hic transi-
 tus concedatur, nisi plena probatio de mor-
 te proferatur: interim tamen, quia ex parte
 præsens potest esse periculum incontinen-
 tiae, aliaque justæ causæ, ex quibus ad se-
 cundas nuptias urgeatur, & alias noti juris
 est, quod ob difficultatem probationes im-
 perfectæ admittantur, per text. & DD. *in*
L. non omnes. 5. §. à barbaris. 16. ff. de Re
mit. ar. ideo etiam moralis certitudo de
 morte conjugis absentis sufficit, cui nimi-
 rum arbitrio judicis & prudentis viri ratio-
 nabiliter credi possit, quamvis absolute in-
 fallibilis non sit: unde sufficit, si cum uno
 teste fama, aliaque circumstantiæ concurrant,
 ut quia absentia est diuturna, & absens fuit
 senio vel morbis confectus, in periculo bel-
 li, latronum, naufragii, vel pestis constitu-
 tus, post diligentem & longam inquisitio-
 nem nullibi repertus. Ad majorem tamen
 cautelam usus judiciorum obtinuit, ut quan-
 do rationale dubium subest de morte pri-

oris conjugis, licentia transeundi ad secun-
 das nuptias à judice Ecclesiastico petatur, qui,
 si probationes minus perfectæ sint, solet ju-
 ramentum conjugi, quod vitam alterius
 conjugis nec sciat, nec credat, deferre: quod
 si de facto ante certum nuntium secundum
 matrimonium contractum sit, ejus valor erit
 in suspenso, usque dum de rei veritate ap-
 pareat.

Circa usum autem talis matrimonii ge-
 neralis quaestio movetur à DD. an & quan-
 do sit licitus, si dubitetur de valore matri-
 monii? R. tres casus esse distinguendos. I.
 Si utrique conjugi saltem probabiliter con-
 stet de impedimento, aut uterque rationa-
 biliter dubitet, usus matrimonii ex neutra
 parte licitus erit. II. si unus sciat impedimen-
 tum, aut rationabiliter dubitet, sciens nec
 exigere nec reddere; qui verò dubitat, is ex
 sua parte debitum quidem exigere non po-
 test, alteri tamen parti in bona fide existen-
 ti, & nihil dubitanti, si petat, reddere te-
 nebitur, quâ de re alibi plura dicuntur. III.
 Si nec adsit scientia impedimenti, nec ratio-
 nabile dubium, sed tantum scrupulus & le-
 vis anxietas, ad consilium Episcopi, Paro-
 chi vel Confessarii deponenda erit, & lici-
 tus utrinque sequetur matrimonii usus, sicut
 hac de re sunt textus valde notabiles *in c. li-*
teras. 13. de Restit. spoh. c. 2. de Secund. nupt.
& c. inquisitioni. de Sentent. excommun.

TITULUS V.

De Conditionibus appo- sitis in desponsatione, vel aliis contractibus.

SUMMARIA.

1. *Conditio, Modus, Demonstratio, causa.*
2. *Quid sit Conditio?*
3. *Quid Modus?*
4. *Differentia Modi & conditionis.*

299 99 3

5. *Quid*

5. Quid sit Demonstratio?
6. Quid causa?
7. Condicio vel Modus contra substantiam matrimonij illud annullat.
8. Condicio & Modus turpis vel impossibilis habetur pro non adiectis.
9. Tria bona substantialia matrimonij.
10. An condicio contra bona matrimonij, sed honesta matrimonium invalidet?
11. Resolvitur argumentum contrarium.
12. Condicio vel modus impossibilis faci causâ adiectus presumitur.
13. Sed hæc presumptio est tantum iurâ.
14. Conditiones turpes de præterito non invalidant matrimonium.
15. An sponsalia invalidentur per adjectionem conditionis turpis vel impossibilis.
16. Sponsalia consanguineorum sub conditione, si Papa dispensaverit, contracti valent.
17. Resolvitur argumentum contrarium.
18. Quando Parochi & testium præsentia requiratur ad matrimonium conditionatum.
19. Sponsi utentes copula non videntur recedere à conditione apposta.
20. Causa & Demonstratio quæcumque semper habetur pro non adiecta.

Sicut omnes contractus non tantum purè & absolute, sed etiam conditionate iniri possunt, ita quoque sponsalia & matrimonium; quia vero hodie quando post Concil. Trid. matrimonium coram parochis & testibus contrahi debet, inauditum est, id sub conditione contrahi, ideo præmittimus plurimas difficultates, quas fuse tractat Sanch. de Matrim. toto lib. 5. & aliqua tantum, quæ ad intellectum Canonum & praxin maxime circa sponsalia conditionata deservire possunt, attingemus.

Præsuppono sponsalibus posse aliud adijci, vel ut *conditionem*, vel ut *modum*, vel ut *demonstrationem*, vel ut *causam*, quæ omnino inter se differunt.

Nam *conditio* est, cum aliquid adijcitur suspendens contractum, nec partes ante illius eventum obligari volunt, & explicatur per particulam si, v. g. ducam te, si mille

Modus est adjectio oneris, ad quod contractum volumus alterum obligare, & ordinariè exprimitur per conjunctionem, ut, v. g. ducam te, ut mecum mercimonem terceas. Differt à conditione, quod modus non suspendat obligationem principalem, sed habeat suam obligationem propriam, ad quam implendam alter cautionem prestare debet, & si fortassis non præstiterit, non statim propterea irritum est matrimonium, cum principalis obligatio ad illud subsistat, sed per judicem ad implendum modum compelli debet.

Si dubitetur, an adjectio sit *conditio* vel *modus*, quia contrahentes uti sunt veli dubiis, attendendum erit, an non præstiterint ratam obligationem, quam illi adjectio expleatur, & erit *conditio*, si præstiterint, & erit *modus*, si non præstiterint, & potest primum alterum gravatum ad aliquid attendendum, erit *modus*, sicut docet Sanch. in L. quibus diebus. 40. ff. de Conditionibus & demonstrationibus.

Demonstratio est, quando significatur aliqua qualitas in contrahentibus, & comparatur per relativum aut dictionem implicitam aliquam qualitatem, v. g. ducam te, quæ de tali stemmate es, &c.

Causa demum illa dicitur, quæ demonstratur per dictionem *quia*, & indicat matrimonium, seu causam contractus, v. g. ducam te, quia dives es, &c. His præsuppositis

Quæritur I. Quid juris, si matrimonio *conditio* vel *modus* adijcitur naturaliter vel civiliter *impossibilis*, id est, ut perituram, vel (cum contra bonos mores) per leges licite impleri nequeat, ut si contra tetigeris, si patrem, si inimicum meum occideris, &c.

De Jure Civili distinguitur inter contractus & ultimas voluntates, sive testamentum, si de hujusmodi conditionibus agatur.

contractibus conditio impossibilis statim ab initio vitiat contractum, quasi non censentur habere animam contrahendi, qui conditionem impossibilem adieciunt, *L. non solent. 31. ff. de Obligationibus & actionibus. L. impossibilis. 7. ff. de Verborum obligationibus.* Modus autem impossibilis vel contra bonos mores non vitiat contractum, sed vitatur, & pro non adjecto habetur, v. g. dono tibi equum, ut coelum ascendas; ut hereticus fias, &c. sicut ex communi docet Molina de Justit. & Jur. tom. 1. tract. 2. lib. 25. §. impossibilis. At verò in testamentis & ultimis voluntatibus conditio & modus impossibilis pro non scriptis habentur, propter singularem favorem ultimarum voluntatum, ut potius sustineantur, quam pereant, §. impossibilis. 18. Institut. de Hereditibus instituendis.

1. Circa matrimonia hujus quaestionis decisio habetur *c. ultimo. h. tit.* ubi distinguitur: an tales conditiones sint contra substantiam matrimonij, vel an aliunde sint turpes, aut impossibiles? Priori casu dicitur esse nullum matrimonium sub tali conditione contractum, posteriori verò valere matrimonium & propter ejus favorem, sicut in testamentis conditionem haberi pro non adjecta. Ad hoc autem ut sciat, quando conditio sit contra substantiam matrimonij, advertenda est secundum *Gl. in eod. cap. fin. in V. contra substantiam*, tria esse bona conjugij, nimirum *bonum fidei, bonum prolis, & bonum Sacramenti. c. omne. 10. caus. 27. q. 1.* Si jam conditio uni ex illis adversetur, dicitur contra substantiam matrimonij. *Bono prolis* adversatur conditio: si generationem prolis evitaveris, si venena sterilitatis sumpseris, &c. *Bono fidei*, si te adulterandum dederis pro quaestu. *Bono dextique Sacramenti*, quod matrimonium facit inseparabile, si dicas: con-

traho tecum, donec aliam inveniam honore & opibus ditiozem, prout ista exempla ponuntur *in d. c. fin. eod.*

Queritur II. An idem dicendum sit, si conditio adjecta adversetur quidem bonis matrimonij, sed sit honesta, v. g. contraho tecum, si mecum in perpetua castitate vivere velis? Pro affirmativa facit, quòd dicta bona matrimonij non sint necessaria in executione, aliàs sterilitas vel adulterium semper dissolverent matrimonium, quia deficeret bonum prolis & fidei conjugalis. Item B. Virgo & D. Josephus videntur non potuisse aliter, quam hoc modo contraxisse, cum jam prius votum castitatis emisissent, & hanc sententiam probabilem dicit Sanch. *l. 5. de Matrim. d. 10. n. 5.* Contrariam tamè probabiliorem existimamus cum eodem Sanch. quamvis enim dicta bona matrimonij non sint necessaria in executione, & matrimonium esse possit sine copula, debent tamen esse in obligatione: & mutua corporum traditio saltem quoad obligationem est de substantia matrimonij, sine qua matrimonium perfectum dici non potest: est enim matrimonium viri & mulieris conjunctio, non qualiscunque, sed ordinata ad copulam, aliàs inter fratrem & sororem matrimonium dici deberet. De matrimonio B. Virg. dicitur, non habuisse talem conditionem, sed fuisse simpliciter contractum, quamvis neuter ex desponsatis haberit intentionem utendi copulâ: nam obligatio bene potest consistere sine executione, & cum proposito intermittendae executionis, praesertim quando per DEI revelationem notificatum est, nunquam ab altera parte executionem petendam, obligationem enim & executionem diversa esse nemo dubitavit, atque in hunc sensum non obscure de matrimonio B. Virginis loquitur August. *in c. 3. causa 27. q. 2.*

Queritur

12 *Queritur* III. An & quando matrimo-
nium censendum sit adjectâ conditione tur-
pi vel impossibili, si aliquis revera non aliter,
quam sub tali conditione se obligare inten-
derit?

Omnes DD. laborant, quo sensu Ponti-
fex potuerit, vel voluerit conditiones turpes
vel impossibiles à matrimoniis rejicere, &
matrimonium pro simpliciter contracto ha-
bere, cum tamen jure naturæ consensus ad
matrimonium requiratur & sine consensu
matrimonium esse non possit, non intelligi-
tur autem consentire, qui noluit se obligare
nisi sub conditione turpi aut impossibili, jux-
ta text. apertum in *L. non solum. 31. ff. de
Obligationibus & Actionibus*. Breviter
dicendum S. Pontificem in illo *c. final.* indu-
cere præsumptionem, quod scilicet qui libet
præsumatur in contrahendo matrimonio,
quo ad negotium principale fertò agere &
obligationem suam purè facere propter re-
verentiam Sacramenti; conditionem autem
impossibilem, vel joci causâ vel ut modum
(qui per superius dicta, si impossibilis sit,
non obligat) adjicere, & cum dubium sit, an
faciens conditionem impossibilem habuerit
seriam intentionem vel contrahendi matri-
monium, vel ponendi conditionem, jura in
tali dubio pro favore matrimonii præ-
sumunt.

13 *Queritur* IV. An hæc præsumptio sit &
juris & jure, ita ut nulla probatio in con-
trarium admittatur; ut, qui revera non con-
senserit, nisi sub conditione, nihilominus
pro consentiente habendus sit?

34. Esse præsumptionem *juris tantum*,
adeoque cedere veritati & aliis probationi-
bus, ac fortioribus præsumptionibus elidi
posse. Unde non rejicietur conditio, sed
potius matrimonium censebitur esse nul-
lum, si ex variis qualitativis & circumstan-
tiis, qualitate, affectu & interesse contra-
hentium colligi possit, quod vel ideò condi-

tionem impossibilem adjecturum, quod in
lo modo obligari voluerit, ut si mobili-
cat rustico, contraho tecum, si monacho
reum in dotem dederis; vel revera aliter
ter, quam expletâ conditione turpi, vel im-
reticus dicat Catholica, contraho tecum
si Lutherana fias. Item si conditio
non sit simpliciter impossibilis, v. g. impo-
ri, quæ credebatur dives, dicatur, contraho
tecum, si mille in dotem dederis, non po-
rit præsumi conditionem tantum potius
adjectam esse. Præterea etiam conditiones
turpes de præterito, ut si patrem occideris,
ex communi sententia non rejiciuntur, cum
enim non amplius invitent ad celebran-
dum, sed jam supponantur extinctis, ut
hoc respectu turpes censendæ. *Contra
Matrim. p. 2. c. 3. f. 2. n. 3.*

Queritur V. An sicut in matrimo-
nia etiam in sponsalibus de futuro condi-
tiones turpes aut impossibiles rejiciuntur,
sponsalia pro absolute contractis habentur.
Affirmativa communis est apud Sacerdotes
lib. 5. dist. 17. num. 2. eo quod si verum ma-
trimonii videatur etiam ad sponsalia cen-
dendus, utpote quæ sunt via ad matrimo-
nium. Negativa tamen, quam tenent
Suis, *h. c. num. 22.* videtur mihi magis
probabilior, quia *c. fin. eod. tit.* tantum
quitur de matrimoniis, sed ubi agitur de
stringenda libertate matrimonii & inde
da obligatione, non est facile obligatio
tendenda.

Accedit, quod *c. fin.* sit correctivum
ris Communis, de quo in contrahendis
ditiones impossibiles non rejiciuntur, sed
tiant contractum, *L. non solum 31. ff. de
Obligationibus & actionibus*. Correctivum
juris est strictè accipiendum. *L. præsumptio
32. in fin. Cod. de Appell.* Unde
infero, si aliquis dicat: promitto tibi ma-
trimonium, si mecum, concubueris,

ali sceleris iuvenis, talem non obligari, nisi secuto concubitu, vel scelere.

Queritur VI. an valeant sponsalia vel matrimonium contractum inter consanguineos sub conditione; si Papa dispensaverit, adeoque an pendente tali conditione alterutra pars resiliere & cum alio contrahere liceat; vel dispensatione obtentâ novus consensus requiratur? Negant non pauci cum *Siv. Verb. Matrim. 3. q. 9.* conditio enim, quæ dependet ex principis voluntate, inquam, est impossibilis, quia ordinario iure fieri non potest, per text. in *L. continuus. 177. §. cum quis & L. inter stipulantem. 178. §. sacram ff. de Verb. oblig.* Si ergo talis conditio; si Papa dispensaverit, tanquam impossibilis rejiciatur, utpote dependens ex Principis voluntate, sponsalia vel matrimonium valere non poterunt, quia absolute consanguinei ad contrahendum inhabiles sunt.

Nihilominus dicendum est, non esse conditionem impossibilem & consequenter valeat contractum, dummodo ponatur casus, in quo Pontifex solet dispensare, si nimirum consanguinei non sint in gradu valde propinquos, & simul habeant justam causam petendi dispensationem: quod enim frequenter, & quotide fieri solet, non est impossibile, sed dispensationes inter consanguineos quotidie impetrari solent, ergo, &c.

Ad argumentum contrarium quod conditionem, quæ dependet à principis voluntate, reputari impossibilem, quando princeps id concedere non solet, nisi de extraordinaria sua potestate & rarissimis in casibus &c. præterea promittens famina matrimonium sub conditione: si Papa dispensarit, tenetur insuper hanc dispensationem impetrare, quia qui obligatur ad principale, obligatur etiam ad accessorium, sine quo principale haberi non potest. *Sanch. d. lib. 5. n. 12. §. 36.*
ENGEL IN. DECRET. LIBER IV.

Queritur VII. Si hodie post Trid. contraheretur matrimonium conditionatum, quandônam parochus vel testes intervenire deberent, an tempore contractûs vel postquam conditio extiterit?

Utroque tempore, etenim si non intervenirent tempore contractûs, dicerentur tantum sponsalia de futuro, non matrimonium, quia, ut sæpe dictum, nullum hodie post Trid. est matrimonium sine parochi & testium præsentia. Tempore verò existentis conditionis, nisi intervenirent parochus & testes, non possent in foro externo testari, matrimonium verè & substantialiter contractum esse, sed tantum fuisse contractum inchoatum, pendentem, & adhuc solubilem, quod utique intentioni Trid. adversatur, quod ideo parochum & testes requisivit, ut de matrimonio in foro externo ad multa incommoda evitanda testificari valeant. Sufficit autem, ut ipsi contrahentes coram parochi & testibus affirmet, conditionem esse impletam, nam hoc ipso satis intelliguntur purificare contractum, licet parochus vel testes per se conditionem impletam non viderint, teste *Laym. de Matrim. p. 2. n. 24.* qui tamen putat sufficere, ut tempore contractûs præsentia parochi & testium accedat.

Queritur VIII. An hodie post Conc. Trid. si contrahentes post sponsalia conditionata utantur copulâ carnali pendente conditione, censeantur per hoc à conditione recessisse, & sponsalia purè contraxisse? Licet ante Conc. certum fuerit, quod copula accedens sponsalibus tantam vim habuerit, ut non solum conditionem à sponsalibus sustulerit, sed etiam verum consensum de præsentia & matrimonium induxerit, quia præsumptione *juris & de jure*, contra quam non admittebatur probatio in contrarium, sponsus non præsumebatur alio, quàm affectu maritali suam

suam sponsam cognovisse. *c. is, qui fidem. 30. de Sponsal. c. per tuas. 6. b. 1.* Attamen hodie post Concil. Trid. quando matrimonium sine parcho & testibus non subsistit, certum quidem est, quod sola carnalis copula non habeat amplius vim efficiendi matrimonium; an vero partes præsumantur, saltem à conditione appolita recessisse, dubitatur? Id aliqui satis probabiliter affirmant, eò quod in hac parte Trid. nil mutaverit, adeoque sub constitutione Juris veteris reliquerit. Zypæus *Consultat. Canon. lib. 4. consult. 1.*

Negativam docet Sanch. *lib. 1. disput. 26. num. 12.* Fundamentum est, quod hodie post Trid. cesset ratio legis, quæ olim præsumebat recessum à conditione per copulam: quia olim ista præsumptio oriebatur, ne Ecclesia præsumeret delictum fornicationis, præsumpsit copulam factam affectu matrimoniali, & consentum de præsentibus fieri, cum solus consensus de præsentibus non sufficiat ad matrimonium, ut diximus. Si tamen ex tali copula sponsa grave damnum incurrisset, ut quia esset imprægnata, diffamata, & inde difficilius nuptura, æquitas suadet, tale damnum per matrimonium compensari, & priorem sententiam amplecti. Pro cuius confirmatione forsitan non incongruè dici posset, quod illa præsumptio juris de copula conjugali non fuerit ratio adæquata Canonis tollentis conditionem, sed etiam æquitas, ut damnum copulæ per matrimonium compensetur, & alia præsumptio, quod non facile scemina consentura sit in copulam, nisi sub certa spe matrimonii, quæ certitudo firmatur rejecta conditione.

Quæritur IX. An, quod hæctenus de conditionibus dictum est, id etiam procedat, si demonstratio vel causa turpis, impossibilis, aut falsa adjiciatur, v. g. contraho te-

cum, quia sterilis es, quia nobilis es, &c. tamen non sit? *¶* Demonstratioem vel causam per se sumptam non quidem sufficit, vel vitare matrimonium, sive sit corrupta, contra substantiam matrimonii, sive falsum, sed potius haberi pro non adjecto, *22. ff. de Condition. & demonstrat. 33. ff. de Condition. & demonstrat. 1. ff. de Error. & error nonnunquam facit consentire consentum, & consequenter matrimonium, ideo hic observanda erunt, præ Tit. IV. de Error. dicta sunt.*

TITULUS VI Qui Clerici vel Voverentes Matrimonium contrahere

possunt,

§. 1.

De Voto.

SUMMARIUM.

1. Quid & quotuplex sit Votum?
2. Tantum votum solum irritat matrimonium.
3. Votum simplex contracto matrimonio irritum actionem debet.
4. Quid de voto ingrediendi religionem?

Constat votum castitatis aliud esse simplex, aliud *solemnis*, nimirum quod Religione ab Ecclesiâ approbata constituitur, vel sacris Ordinibus clericalibus annexum est.

Porro tantum votum *solemnis* irritat matrimonium, non autem votum *simplex*, quod quidem simplex impedit matrimonium, & si contrahatur, pœnitentiæ Ecclesiasticæ mulcandi sunt contrahentes, non tamen propterea annullatur, ut clare dicitur *est in c. unico. de Voto. in 6.*

Licet autem matrimonium cum votum *simplex* castitatis contractum valeat, votum tamen non expirat, sed adhuc obliget contrahentem, in quantum ab eo servari potest.